ارمغانِ رضا

محمد احمد رضا خان افغانی

مرتبہ

پروفیسور ڈاکٹر محمد مسعود احمد

•

المختار پبلی کیشنز

۲۵- جاپان مینشن، رضا چوک، ریگل صدر، کراچی (اسلامی جمہوریہ پاکستان)

ارمغان رضا

محمد احمد رضا خان افغانی

مرتبہ

پروفسور دکتر محمد مسعود احمد

ناشر

المختار پبلی کیشنز

۲۵۔ جاپان مینشن، رضا چوک (ریگل)، صدر، کراچی

۱۴۱۵ھ / ۱۹۹۴ء

نام کتاب ------- ارمغان رضا

مصنف ------- محمد احمد رضا خان افغانی

مرتب ------- پروفسور دکتر محمد مسعود احمد

صفحات ------- ۳۲

نگران نشر ------- اقبال احمد اختر القادری

سال نشر ------- ۱۴۱۵ھ / ۱۹۹۴ء

حرف چینی ------- ہائی کمپوزنگ ماسٹرز'

۶۶/۳ مارٹن کوارٹرز کراچی

فون - ۴۹۲۸۱۶۹

محل ناشر ------- المختار پبلی کیشنز' کراچی

ہدیہ ------- ۱۰ روپے

مقامات طلب

☆

- ○ المختار پبلی کیشنز ۲۵' جاپان مینشن' رضا چوک (ریگل) صدر' کراچی ۷۴۴۰۰' فون- ۷۷۷۱۲۱۹ - ۷۷۲۵۱۵۰
- ○ مکتبہ رضویہ' آرام باغ' گاڑی کھاتہ' کراچی-۷۴۰۰۰' فون- ۲۱۶۴۶۴
- ○ مکتبہ قادریہ' جامعہ نظامیہ رضویہ' اندورن لوہاری گیٹ' لاہور
- ○ المجمع الاسلامی' جامعہ اشرفیہ' مبارکپور' اعظم گڑھ (بھارت)
- ○ اسلامک ایجوکیشن ٹرسٹ' مصطفیٰ کالونی' ۵-بی-۲' گلشن احمد رضا' نارتھ کراچی-۷۵۸۵۰

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

ابتدائیہ

○

محمد احمد رضا خان افغانی نام عالمی و شاعری ست کہ بحر بیکراں بود----- در هفتاد و پنج علوم و فنون نقلیہ و عقلیہ مهارت تامہ داشت ----- تصانیف دی دریں علوم بیش ازیک ہزار ست----- حق آن ست کہ در عصر حاضر مثل او در عالم اسلام پیدا نہ شد-----اوست کہ نعرۂ مستانہ زدہ دلهائی امت مسلمہ را در شبہ قارہ پاک و ہند فروزان ساختہ عالم را حیران کرد----- او درلغت ہائی عربی' فارسی' اردو' هندی شعر گفتہ ----- لاریب کلام او امام الکلام ست----- از بیساختگی و درد و سوز مملو واز تکلف و آورد خالی ----- دلهارامی کشدو را شکها را می ریزد----- واز محاسن ظاهری و معنوی آراستہ و پیراستہ ----- انموذجی از نعت ہائی موصوف پیش کردہ می آید تا دلهائی عاشقاں را مسرور سازد و زندہ دارد

ز حسنت تا بہار تازہ گل کرد
رضایت را غزل خواں آفریدند

احقر محمد مسعود احمد عفی عنہ

کراچی

جمادی الثانی ۱۴۱۴ھ

۲۴' نومبر ۱۹۹۳ء

پیش گفتار

از صدای سخن عشق ندیدم خوشتر
یاد گاری که درین گنبد دوار بماند
(حافظ شیرازی)

در کارگاه فطرت اگر به تجسس و تفکر نگاه بکنیم و کائنات را به دقت نظر به بینیم این حقیقت را در خواهیم یافت که انقلابات و تحولاتی که در زمانهای جمادی و حیوانی و نباتی بعمل آمده و می آید فقط بیک قوه کار فرما بوده، و آن قوه عبارت است از قوه "عشق"

امام غزالی در احیاء العلوم فرموده است که :

محبت اشتیاقی هست به یافتن آن چیزی که یکی دوست می دارد و هر عضو تن چیز مخصوص یا نوع مخصوصی هست که به آن نزدیک می شود۔

عشق در ذره در آفتاب و در تمام جهان وجود دارد و غذای دل همه نفوس است، باین جهت که موجودات از جماد گرفته تا انسان و فرشتگان همه و همه از ترانه عشق به جنبش در می آیند۔

بنا برین عشق تنوعی دارد، مانند عشق به نگاه داشتن زندگی، عشق برسیدن مقام عالی، عشق پیروزی، عشق به دانشمندان، عشق به دوستان و خویشاوندان و جز آنها

چنانچه یک سو عشق انسان با انسان یا با دنیا و اهل دنیا اگر باعث فرحت و انبساط و موجب حصول مقصد است، جانب دیگر عشق حقیقی وجه تسکین و آرام قلب و روح و تقاضای دین و ایمان است که ازان بنده مفتخر به بخشش ایزدی می شود۔

در این رساله کوچکی آن سرایندهٔ نامی را با کلامش معرفی کنیم که آن یک

عاشق صادق است کہ رشتہ ی عشق او با حبیب کبریا علیہ التحیہ و الثناء پیوستہ است۔ و در ستایش محبوب و ممدوح خود آنچنان سخن سرائی کردہ است کہ از ہریک لفظ نخش بوی محبت و عشق رسول صلی اللہ علیہ وسلم دماغہای اہل دل را معطر و قلب و روح اہل ایمان را سرشار می کند۔

می بینیم کہ از قوۂ عشق نبی معظم این سرایندۂ نامی و شاعر گرامی آن رفعت فکر یا بد کہ بیش از ہفتاد و پنج (۷۵) علم و فن عقلیہ و نقلیہ مہارت تامہ پیدا کرد و درین علوم و فنون بیش از یک ہزار کتاب تصنیف کرد۔ بنا برین می توانیم کہ بگوئیم در عصر حاضر شاعری و عالمی مثل او در عالم اسلام پیدا نشد—— واین ہمہ از فیضان مدحت رسول کریم علیہ التحیتہ والتسلیم می باشد۔

"رضا" نہ فقط سرایندۂ فارسی و اردو زبان بودہ بلکہ پیامبر عشق و محبت رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بودہ کہ در شبہ قارہ پاک و ہند دلہای مسلمانان را از نور محبت سرور دو جہاں ﷺ منور ساختہ—— لاریب کلاش مملو از درد و سوز است و بی ساختگی دارد اما از تکلف و آورد خالی —— دل ہا رامی کشد و اشک ہا را می ریزد۔ از محاسن ظاہری و باطنی آراستہ و پیراستہ است۔

اسم گرامی آن سرایندہ "محمد احمد رضا خان" است۔ کہ بہ تاریخ ۱۰ شوال المکرم ۷۲ ۱۲ھ / ۱۴ جون ۱۸۵۶م پابہ عرصہ وجود نہاد و بہ عمر ۶۸ سالگی بتاریخ ۲۵ صفر المظفر ۱۳۴۰ھ/۱۹۲۱م در گذشت ! نموذجی از نعت ہای موصوف درین رسالہ بعنوان "ارمغان رضا" بہ خدمت خواندگان محترم پیش می کنیم تا دلہای عاشقان را مسرور سازد۔

خضر نوشاہی
مدیر شعبہ مخطوطات بیت الحکمت،
دانشگاہ ہمدرد، کراچی

سلطان لاتھر

رضایت سائل بی پر، تو ئی سلطان لاتھر
شہا ! بهری ازین خوانم، اغثنی یارسول الله

نعت صنف سخن ایست کہ مقدس، زیبا، پاکیزہ و شیرین، ولی حقیقت این است کہ خیلی نازک، عمیق و دقیق است۔ اینجا بیش از بیش حزم و احتیاط لازم دارد۔ مبالغہ آرائی مثل بغاوت می شمارند۔ درنعت با محبت پاس ادب داشتن کار مهم است۔ این هرگز مثل غزل و قصیدہ نیست کہ هرچہ در دل آید بر صفحہ قرطاس منتقل بکند۔

در نعت مقصود آن ذات گرامی است کہ باعث تخلیق کائنات شدہ و راجع بہ سرور کونین ﷺ باری تعالٰی گفتہ **"ورفعنالک ذکرک" "و کان فضل اللہ علیک عظیما"** ودر جای و دیگر می آید **"لقد کان لکم فی رسول اللہ اسوۃ حسنۃ"**

نعت وسیلہ ای است کہ تعلیمات سرور کائنات و فخر موجودات حضرت خاتم النبین ﷺ و نتائج آنها پیش بکند۔ برای چنگ آور دن این وظیفہ و هدف لازم است کہ سخنور از تعلیمات سلطان لاتنهر کما حقہ بهرہ ور باشد و آن را در شعر سفتن قدرت کاملہ دارد۔ این منتهای شاعر نعت گواست کہ تعلیمات مقدسہ و مقصود نبوت راچنان بحیطہ تحریر آورد کہ بہ یک سو لطافت شعر برقرار بماند و سوی دیگر حقیقت احوال را نمایان بکند۔

سراپا نگاری هم در حیطہ نعت می آید۔ لاکن اینجاهم ادب و احترام فراوان لازم است۔ برای گفتن نعت دلپذیر گویندہ رابایدکہ در دل جذبات اطاعت و محبت سرور کونین ﷺ داشتہ باشد۔ بدون محبت و اطاعت اثر بیان و کیفیت اثر پذیر آشکار نمی شود۔ از نعت گوئی حضرت امام احمد رضا رحمۃ اللہ علیہ این هو یدای شود کہ گویندہ در شبہ قارہ بسیار شهرت و اقبال دارد۔ درسایہ تعالیم حقہ و

حیات بخش سرور کائنات و فخر موجودات حضرت امام الانبیاء ﷺ نیا بدستش می آید۔

اقوال و اعمال حضرت رسول اکرم ﷺ لااقل برای مسلمانان' نمونه های اکمل است که باید مورد پیروی و تقلید بگیرد۔ نبوت ووحی مظاهر نیروی روحانی بزرگ اند که آنها رامی توان "عشق" نامید۔ نجات کل ملل مسلمان تنها درپیشرفت علوم و فنون نیست' باید که از عشق و محبت رحمتہ للعالمین حضرت محمد مصطفیٰ ﷺ بہره ای داشتہ باشند بصورت دیگر ازراہ دین دور افتادہ بمانند۔ حقیقت امر انیست کہ ھر موی امام احمد رضا اسیر عشق حضور پاک سرور کائنات ﷺ بودہ

اے جان من' جانان من' ہم درد' ہم درمان من
دین من و ایمان من' امن و امان امتان

مولانا محمد احمد رضا بریلوی رحمتہ اللہ علیہ گفتن و نوشتن شعر و نثر را وسیلہ بیدار کردن ہموطنان خود و سایر مسلمین عالم ساخت و سعی کرد کہ مسلمین رابکار و کوشش وا دارد بایکدیگر متحد سازد و پایہ معاش و تمدن انسان را بالا ببرد۔ توقع او انیست کہ ہمہ ساکنین ممالک اسلامی و مسلمانان شبہ قارہ پشت بہ پشت یکدیگر بد ھند و در قبال مخالفین خود بالاجتماع مقاومت کنند۔ اختلاف اصل و نژاد و مملکت رابکنار بگذارند وزیر لوای توحید و نبوت مجتمع شوند۔

امام احمد رضا بتوسط نعت میخواھد کہ شوق و آرزو را درد دل دیگران بجنبش آورد و با آنهائی کہ درد ندارند و از عذاب دیگران متاثر نمیشوند مخالف است۔

خوش بختانہ کہ آقای پرفسور دکتر محمد مسعود احمد چندین اشعاری راکہ امام رضا در ثناء و منقبت حضرت رسول اکرم ﷺ سرودہ یکجا گرد آوری نمودہ بہ استحضار خوانندگان گرامی رساند شود۔

این شاعر بزرگ کہ زبان مادریش اردو بودہ' بدین زیبائی و شیوائی مقاصد خودرا در قالب اشعاری بس متین و وزین در زبان فارسی تنظیم آوردہ و فارسی را وسیلہ بیان مقاصد نعت خود و افکار بلند و شاعرانہ خود کردہ است۔ زیرا میخواست مطالب او را تمام عجم یعنی مسلمین شبہ قارہ و افغانستان و ایران و تاجیکستان و ترکیہ بخوانند۔

مولانا محمد احمد رضا رحمتہ اللہ علیہ شاعر شہیر را بہ سرور کونین ﷺ حب و ولای بی پناہ بود۔ نعتہائی کہ در این مجموعہ نگارش میشود جوش و حرارتش را نشان میدہد۔ حرارت و احساسات شدید شاعر کہ بر حواس او تسلط پیدا کردہ بود ،شعرا و سوز و گدازی عطا کردہ است۔ اشعارش پردہ ای ازیک زندگی پر رنج و محن می کشد و خلوص بیان درد درون رابطوری بیان کردہ است کہ قلب خوانندہ راتحت تاثیر می آورد۔

در کلام وی شادی و شیرینی بادر دوغم توام شدہ۔ اسلوب بیانش چنان قلب را مفتون می کند کہ خوانندہ از خواندن اشعار خود را در بزم صاحب دلان می نشاند۔ قدرت بیان، پختگی و روانی کلام، استعمال کلمات موزون، خیالات پاکیزہ، استعارات و تشبیہات شیوا و پابندی دستور شعر و سخن از محاسن کلام وی می باشد۔ مہم تراز ہمہ وجود یک طبع موزوں و سرشار و روح لبریز از عقیدت بی پایان خاتم النبیین ﷺ است کہ او رابہ سرودن نعت ہای شیوا و نغزمی کشاند کہ از حیث فصاحت و روانی با آثار بزرگ برابری می کند۔ انیست راز اصلی دلنشنی سخن امام احمد رضا رحمتہ اللہ علیہ۔ بقول سعدی۔

سخن کز دل برون آید نشیند لاجرم بردل

در دورہ مولانا محمد احمد رضا خان رحمتہ اللہ علیہ، شعراء در نعت ایں طور گذارشات خود راپیش کردند کہ آنہا را حیثیت آفاقی شدہ۔ رنج و غم دروان کہ پیشتر ازین فقط متعلق بہ یک فرد بود، الان مبدل بہ دیگران شدہ اعنی غم فرد بہ غم قوم منتقل شد۔ اولین رفتار لہجہ ای ملایم بودہ، اکنون در آن صدای بلند رونما شد۔ مولانا احمد رضا میگوید۔

عزیزان گشتہ دورازمن، ہمہ یاران نفور از من
درین وحشت ترا خوانم، اغثنی یا رسول اللہ

گدای آمد ای سلطان بامید کرم نالان
تہی دامان مگر دانم، اغثنی یارسول اللہ

دیگر ان ہم در این بارہ کیفیت درونی را چنین ظاہر میکنند :

آن تا جدار ملک دین، دارای اقلیم یقین
دانای علم اولین، فرمان برش روح الامین

عالم شدش زیر نگین، چرخش همی بوسد زمین
آدم همان در ما و طین، او گشته میر انجمن
(شبلی نعمانی)

اعجاز از خواص لسان محمد است
عین الحیات گم بدہان محمد است
گر نور و گر ہدی کہ از آن محمد است
حق جلوہ گر زطرز بیان محمد است
آری کلام حق بزبان محمد است
(الطاف حسین حالی)

بگیرم دامن آن سید لولاک در محشر
کہ محشر بر نتابد حسن بی حجابش را

قضا گیرد، قدر گیرد، ازل گیرد، ابد گیرد
رکا بش را، عنانش را، عنانش را، رکابش را
(غلام قادر گرامی)

دردل مسلم مقام مصطفیٰ ست
آبروی ماز نام مصطفیٰ است

طور موجی از غبار خانہ اش
کعبہ را بیت الحرم کاشانہ اش
(علامہ محمد اقبال)

هرجا که بود کفر و ضلال ازمیان ربود
هر جا که بود شرک و دغل برکران نهاد

در یک قدم زوسعت کونین در گذشت
مسند فراز کنگره لامکاں نهاد
(صوفی غلام مصطفیٰ تبسم)

بگرداب حوادث در فتادم
پناہی یا رسول اللہ پناہی

بدر گاہست رسیدم یا محمد ﷺ
امید عفو دارم از گناہی
(غلام دستگیر ناشاد قادری)

نابغہ روزگار مولانا محمد احمد رضا خان زندگانی خود را با گریہ آغاز کردو بخندہ---- خندہ عاشقانہ، خندۂ والہانہ---- خندۂ فاتحانہ---- بپایان رسانید- محسوس می شود کہ امام مذبور در عشق و مستی و شورو جذبہ و نبوغ و کمال در فضای لطیف پر می زند و دیگران را مسحور میسازد-

یارب زمن برشہ ابرار، درودی
برسید و مولای من زار درودی

پروفسور دکتر محمد انعام الحق کوثر

کوئٹہ
۲۷ رجب المرجب ۱۴۱۴ھ / ۱۰ جنوری ۱۹۹۴ء

جان و دل من باد فدای شه بطحا
بادا سراین خسته و پای شه بطحا !

در وسعت قطره نبود، مدحت دریا
وصف شه بطحا و خدای شه بطحا

یارب تو برای علم افرازی اهم
محشور کنی زیر لوای شه بطحا

میگفت سلیمان بهمه حشمت و شوکت
سلطان جهان ست گدای شه بطحا

می گریم و می نالم و می سوزم ازین غم
یارب برسانم بسرای شه بطحا

داغ و تپش و سوز و گداز و الم و درد
دارد دل من جمله برای شه بطحا

از جملہ بلا امن و امان دو جہان ست
یک سایہ دامان عبای شہ بطحا

بکشود زبان طائر سدرہ چو نختیں
شد نغمہ زن از وصف و ثنای شہ بطحا

صد عرش بروں رفت ز خود از جہت ناز
گردید سر عرش چو جای شہ بطحا

محبوب خدا، رہرو اسرا، شہ کونین
ایں رتبہ کہ آورد سوای شہ بطحا

بیرون فگن از سر، چو رضا این ہمہ سودا
میخواہ بہر کار، رضای شہ بطحا

—○ ☆ ○ ☆ ○—

○

امتان و سیاه کاری ها
شافع حشر و غمگساری ها

دور از کوئی صاحب کوثر
چشم دارد چه اشکباری ها

درفراق تو یا رسول الله !
سینه دارد چه بیقراری ها

ظلمت آباد گور ، روشن شد
داغ دل راست نور باری ها

چه کند نفس پرده در مولیٰ
چوں توئی گرم پرده داری یا

سگ کوئی نبی و یک مگهی
من و تا حشر جاں نثاری یا

سوف یعطیک ربک ترضی
حق نمودت چه پاسداری ها

دارم ای گل بیاد زلف و رخت
سحر و شام آه و زاری ها

تازه لطف تو بر رضا هر دم
مرہم کہنہ دل فگاری ها

ز لعل تو شخند جانفزایت
زلال آب حیوان آفریدند
نہ غیر کبریا جان آفرینی
نہ خود مثل تو جانان آفریدند

پئ نظارۂ محبوب لاہوت
جبینت آئنہ سان آفریدند
بنا کروند تا قصر رسالت
ترا شمع شبستاں آفریدند

زمہر و چرخ بہر خوان جودت
عجب قرص و نمکدان آفریدند
زحسنت تا بہار تازہ گل کرد
رضایت را غزال خوان آفریدند

-- ○ ☆ ○--

○

ز عکست ماه تابان آفریدند
ز بوی تو گلستان آفریدند

نه از بهر تو صرف ایمانیانند
که خود بهر تو ایمان آفریدند

صبا را مست، از بویت بهر سو
چناں افتان و خیزان آفریدند

برای جلوهٔ یک گلبن ناز
هزاران باغ و بستان آفریدند

زمهر تو مثالی برگرفتند
و زان مهر سلیماں آفریدند

چوانگشت تو شد جولان ده برق
قمر را بهر قربان آفریدند

○

وقت آنست کہ درہای فلک باز شود
جلوهٔ مہر قدم پرتوہ انداز شود
تہنیت باد بہاری کہ گل من آید
بلبلاں مژده چمن جلوه گہ ناز شود
پرده از چہرهٔ ماه عربی بر دارند
نور پنہان ازل' برسر ابراز شود
حبیب تابنده شود تیغ ہلالی بدمد
سینہ ماه دگر کشتہ اعجاز شود

-- ○ ☆ ○ --

○

پریشانی من شیرازہ بندد
شب گر بستہ موئی تو باشم

باین ناکارگی دارم تمنا
سگ کوئی، سگ کوئی تو باشم

فلک بر آستانم سجدہ آرد
اگر خاک سر کوئی تو باشم

نہ دام نفس کافر وا رہیدہ
اسیر دست و قابوئی تو باشم

خدائے من، رضا جویم شود گر
چو نام خود رضا جوئی تو باشم

-- ○ ☆ ○ --

○

حیرت زده ام چه خواب دیدم
در عین شب آفتاب دیدم
قربان نگاه خود که آن نور
بی پرده و بی نقاب دیدم
آن جلوه رخ بزیر گیسو
خورشید تهه سحاب دیدم
برقی زطور جان ربابید
این طرفه که بی حجاب دیدم
یاران به رضا خبر که امشب
دردی بدل خراب دیدم

-- ○ ☆ ○ --

○

اے شافع تر دامنان، وی چارۂ درد نہان
جان دل و روح رواں یعنی شہ عرش آستان

اے مسندت عرش برین، وی خادمت روح امیں
مہر فلک، ماہ زمیں، شاہ جہاں، زیب جناں

ای مرہم زخم جگر، یاقوت لب، والا گہر
غیرت دہ شمس و قمر، رشک گل و جان جہان

اے جان من، جانان من، ہم درد، ہم درمان من
دین من و ایمان من، امن و امان امتان

اے مقتدا، شمع ہدیٰ، نور خدا، ظلمت ردا
مہرت فدا، ماہت گدا، نورت جدا، ازاین و آن

عین کرم، زین حرم، ماہ قدم، انجم خدم
والا چشم، عالی ہمم، زیر قدم، صد لامکان

آئینہ ہا حیران تو، شمس و قمر جویان تو
سیار ہا قربان تو، شمعت فدا، پروانہ سان

گل مست شد از بوئی تو، بلبل فدای روئی تو
سنبل نثار موئی تو، طوطی بیادت نغمہ خوان

بادِ صبا جویان تو' باغ خدا از آن تو
بادا بلا گردان تو' شاخ چمن' سرو چمان

یعقوب گریانت شده' ایوب حیرانت شده
صالح حدی خوانت شده' ای یکه تاز لا مکان
خضر ست گویاں "العطش" موسی بایمن گشته غش
یعقوب شد بینائیش' در یادت ای جان جهان
بهر خدا مرهم بنه' از کار من بکشا گره
فریاد رس دادی بده' دستی بما افتادگان
مولیٰ زپا افتاده ام' دارم شها چشم کرم
مهر عرب' ماه عجم' رحمی بحال بندگان
شکر بده گویک سخن' تلخ است بر من جان من
بار نقاب از رخ فگن' بهر رضائی خسته جان

-- ○ ☆ ○ --

○

دلفگارے آبلہ پائی شہر جود تو
از بیابان بلا افتاد و خیزان آمدہ
تازہ فریادی برآوردہ‌ای مسیحا بردرت
کہنہ رنجوری کہ از غم بر لبش جان آمدہ
زہر نوش جام غم، در حسرت فیہ شفاء
زانگبین رحمتت یکہ جرعہ جویان آمدہ
بہر آن رنگین ادا گلبرگ چند، آل رسول
برکش از دل خار آلامی کہ درجان آمدہ
احمد نوری درین ظلمات رنج و تشنگی
رہنمائم سوئی تو، ای آب حیوان آمدہ
ای زلال چشمہ کوثر لب سیراب تو
بر در پاکت رضا باجان سوزاں آمدہ

--- ○ ☆ ○ ---

○

سیاح فضای لامکانی
محبوب خدای دو جهانی

معصوم توئی مگر ز رحمت
گریان بگناه امت آنی

در نقشد ناخن تو گرید
مانی بقلم، قلم بمانی

ای عشق نبی، تو عاشقان را
آرام دل و قرار جانی

شمع از پروانه تو آموخت
این گونه زبان و بی زبانی

درد آن گوید که تو میرسی
ناله کند آنکه تو ندانی

دل می سوزد چنان که دیدی
حالی داند چنان که دانی

مولای رضا، رضا چه دانی
علم تو حال من کفانی

○

یارب زمن بر شه ابرار، درودی
برسید و مولائی من زار، درودی
بر آبروی آن قبله قوسین سلامی
بر چشم خطا پوش، عطا بار، درودی
برشهد لبش ہمچو مسیحائی لب او
جان بخش ہزاراں دل بیمار، درودی
بر گوش نبی کان کرم باد سلامی
برطرۂ آن گیسوئی خمدار، درودی
چوں رفرفش از دائرۂ این و متی پاک
برجستہ بیک شوخی رفتار، درودی
خاک در او باش، رضا تا زکرامت
خود بشنوی از ہر در و دیوار، درودی

مثنوی

گریه کن بلبلا از رنج و غم
چاک کن ای گل گریبان از الم

سنبلا از سینه برکش آه سرد
ای قمر از فرط غم شو روئی زرد

هان صنوبر خیز فریادی بکن
طوطیا جز ناله ترک هر سخن

چهره سرخ از اشک خونی هر گلیست
خون شو ای غنچه زمان خنده نیست

پاره شو ای سینه مه همچو من
داغ شو ای لاله خونین کفن

خرمن عیشت بسوز ای برق تیز
ای زمین بر فرق خود خاکی بریز

آفتابا آتش غم بر فروز
شب رسید ای شمع روشن خوش بسوز

همچو ابر ای بحر در گریه بجوش
آسمانا جامه ماتم به پوش

خشک شو ای قلزم از فرط بکا
جوش زن ای چشمہ چشم زکا

کن ظهور ای مهدی عالی جناب
بر زمین آ عیسئ گردون قباب

آه آه از ضعف اسلام آه آه
آه آه نفس خود کام آه آه

درد و عالم نیست مثل آن شاه را
در فضیلتها و در قرب خدا

ماسوی اللہ نیست مثلش از یکی
برتراست ازوی خدا ای مهتدی

انبیاء سابقین ای محتشم
شمعها بودند در لیل و ظلم

درمیاں ظلمت و ظلم و غلو
مستنیر از نورہر یک قوم او

آفتاب خاتمیت شد بلند
مہر آمد شمعہا خامش شدند

نور حق از شرق بی مثلی بتافت
عالمی از تابش او کام یافت

دفعتہ برخاست اندر مدح او

دفعتہ برخاست اندر مدح او
از زبانہا شور لامثل لہ

ابر نیسان ست این ابر کرم
در رخشان آفرین در قعریم
قطرۂ کز وی چکید اندر صدف
گوہر رخشندہ شد با صد شرف
بحر زاخر شرع پاک مصطفٰے (صلی اللہ علیہ وسلم)
وان صدف عرش خلافت ای فتا
قطرہ ہا آن چار بزم آرائی او
زانکہ اور کل بود وشان اجزائی او
برگہای آن گل زیبا بدند
رنگ و بوی احمدی می داشتند
قصد کاری کرد آن شاہ جواد
ہر یکی انی لہ گویان ستاد
جنبش ابرو نہ تکلیف کلام
خود بود این کار آخر و السلام
آن عتیق اللہ امام المتقین
بود قلب خاشع سلطان دین

وان عمر حق گو زبان آن جناب
ینطق الحق علیه والصواب

بود عثمان شرمگین چشم نبی
تیغ زن دست جواد او علی

نیست گر دست نبی شیر خدا
چون ید الله نام آمد مر او را

دست احمد عین دست ذوالجلال
آمد اندر بیعت و اندر قتال

سنگریزه می زند دست جناب
مارمیت اذ رمیت آید خطاب

وصف اہل بیت آمد ای رشید
فوق ایدیهم ید الله المجید

شرح این معنی برون از آگہی ست
پا نہادن اندرین راه بی ہی ست

تا ابد گر شرح این معضل کنم
جز تحیر ہیچ نبود حاصلم

ربنا سبحنک لیس لنا
علم شی غیر ما علمتنا

گفته گفته چون سخن این جا رسید
خامه گوہر فشان دامان پچید

ملهم غیبی سروش راز دان
دامنم بگرفت کای آتش زبان
در خور فهمت نباشد این سخن
بس کن و بیهوده وش خامی مکن
اصفیا هم اندرین جا خامشند
از مَعَی کلت لسانه بی هشند!
راز ها بر قلب شان مستور نیست
لیک افشا کردنش دستور نیست
هر کجا گنجی ودیعت داشتند
قفل بردر بهر حفظش بسته اند
درد دل شان گنج اسرار ای اخو
بر لب شان قفل امر انصتوا
روز آخر گشت و باقی این کلام
ختم کن انی له طرف التمام
نغز گفت آن مولوی مستند
راز ما را روز کی گنجا بود
الغرض شد مثل آن عالی جناب
سایه سان معدوم پیش آفتاب

ای خدا ای مهربان مولای من
ای انیس خلوت شبهای من

ای کریم و کارساز بی نیاز
دائم الاحسان شه بنده نواز

ای بیادت ناله مرغ سحر
ای که ذکرت مرہم زخم جگر

ای که نامت راحت جان و دلم
ای که فضل تو کفیل مشکلم

هر دو عالم بنده اکرام تو
صد چو جان من فدای نام تو

ماخطا آریم تو بخشش کنی
نعره انی غفور میزنی

الله الله زین طرف جرم و خطا
الله الله زان طرف رحم و عطا

زهر ما خواهیم و تو شکر دهی
خیر را دانیم شرّ از گمرهی

تو فرستادی بما روشن کتاب
میکنی با ما باحکامت خطاب

از طفیل آن صراط مستقیم
قوتی اسلام را ده' ای کریم!

بهر اسلامی هزاران فتنه ها
یک مه و صد داغ' فریاد ای خدا

بهر مردان رهبت ای بی نیاز
مردمان درخواب' ایشان درنماز

ای خدا بهر جناب مصطفیٰ ﷺ
چار یار پاک و آل با صفا

بهر آب گریه تر دامنان
بهر شور خندهٔ طاعت کنان

بهر اشک گرم دوران از نگار
بهر آن سرد مهجوران زیار

بهر جیب چاک' عشق نامراد
بهر خون پاک' مردان جهاد

پر کن از مقصد' تهی دامان ما
از تو پذرفتن' زما کردن دعا

هیچ می آید زدست عاجزان
جز دعای نیم شب' ای مستعان

بلکہ کار تست اجابت ای صمد
وین دعا ہم محض توفیقت بود

ماکہ بودیم و دعائی ماچہ بود
فضل تو دل داد ای رب ودود

ذرہ بر روی خاک افتادہ بود
آفتابی آمد و روشن نمود

تکیہ بر رب کرد عبد مستہان
اوست بس مارا ملاذ و مستعان

کیست مولائی بہ از رب جلیل
حسبنا اللہ ربنا نعم الوکیل

چوں بدین پایہ رساندم مثنوی
بہ تمامش بر کلام مولوی

تاختامہ مسک گویند اہل دین
زانکہ مشک است آں کلام مستبین

چوں فتاد از روزن دل آفتاب
ختم شد واللہ اعلم بالصواب

رباعیات

پاییت ای آنکہ چوں تو احسن نبود
بر گردن قوم تا مبرہن نبود
سر تا بقدم تو منت حق باشی
خود منت حق کرا بہ گردن نبود

○

ای خدمت در گاہ تو دین جبریل
روشن بسجودی تو جبین جبریل
جولانگہ خدام جنابت باشد
سدرہ کہ بود شاہ نشین جبریل